

security social processes and thus reduce crime; fight for the rights, freedoms and legitimate interests of the person may be criminal for forms of expression; restriction of rights, freedoms and legitimate interests of the person acting as the conditions and means of combating crime; fight against crime can not and should not cause damaging effects on the social processes that involve a violation of rights, freedoms and legitimate interests of the person.

Keywords: *crime, human rights and freedoms, social processes, safety, causes and conditions.*

Надійшла до редакції 23.09.2014

Захарко А. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.985

ЧЕРГОВІСТЬ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ІЗ ВНЕСЕННЯМ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ВЧИНЕНИЙ ЗЛОЧИН ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Розглянуто кримінальну процесуальну регламентацію черговості дій слідчого, прокурора, уповноваженої службової особи щодо затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, на підставі ст. 208 КПК України та внесення слідчим, прокурором відомостей про вчинений злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань на підставі ст. 214 КПК України.

Ключові слова: *затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину; внесення відомостей про вчинений злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань; черговість дій.*

Постановка проблеми. У ст. 208 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України [1] регламентовано, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;

2) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

У ст. 176 КПК України зазначено, що затримання особи є тимчасовим запобіжним заходом, а запобіжні заходи застосовуються під час досудового розслідування.

Значення терміна «досудове розслідування», відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України, визначається як стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується за-

криттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. У ч. 3 ст. 214 КПК України також зазначено, що здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до ЄРДР або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

З урахуванням того, що в жодній із статей КПК України прямо не зазначено про можливість затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, до внесення відомостей у ЄРДР, така регламентація у своїй сукупності створила підґрунтя для неоднозначного розуміння, чи дозволяє закон затримувати особу, підозрювану у вчиненні злочину, на підставі ст. 208 КПК України до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення у ЄРДР.

Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тим, що, за даними Координаційного центру з надання правової допомоги, з 1 січня по 31 серпня 2014 року центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні було видано 12706 доручень адвокатам для надання безоплатної вторинної правової допомоги особам, затриманим за підозрою у вчиненні злочину [2]. В переважній більшості такі затримання проводяться на підставі ст. 208 КПК України. Тому в КПК України слід було б ретельніше регламентувати можливість затримання за ст. 208 КПК України до внесення відомостей у ЄРДР та строк, протягом якого після фактичного затримання особи слід обов'язково внести відомості про вчинення злочину до ЄРДР.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема визначення черговості дій слідчого, прокурора щодо складання протоколу затримання на підставі ст. 208 КПК України та внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР на підставі ст. 214 КПК України досліджувалася в наукових статтях В. Юсубова [3], О. Цимбалістенко [4] та інших вчених. Втім публікації саме цих вчених становлять науковий інтерес з огляду на те, що в них викладено позицію про неправильність чинної регламентації аналізованих дій у КПК України затримувати особу за ст. 208 КПК України до внесення відомостей у ЄРДР.

Мета даної роботи полягає у з'ясуванні черговості дій слідчого, прокурора щодо складання протоколу затримання на підставі ст. 208 КПК України із внесенням відомостей про вчинений злочин до ЄРДР на підставі ст. 214 КПК України, а також у пошуку способу оптимальної регламентації строку внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР після такого затримання.

Виклад основного матеріалу. Викладений при постановці проблеми аналіз КПК України зумовив висновок, що в КПК України прямо не регламентовано можливість затримання на підставі ст. 208 КПК України особи, підозрюваної у вчиненні злочину, до внесення відомостей про цей злочин до ЄРДР. В. Юсубов також вважає, що КПК України не передбачає можливості затримання особи за ст. 208 КПК України уповноваженою службовою особою до внесення відомостей до ЄРДР і пропонує передбачити в КПК України

можливість затримання особи за підозрою у вчиненні злочину до внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР за згодою прокурора [3, с. 147]. О. Цимбалістенко також приходить до висновку, що хоча зміст ст. 208 КПК України нібито й можна тлумачити як повноваження працівника правоохоронного органу затримати особу до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, зміст ст. 214 КПК України та з'ясування термінології за ст. 3 КПК України дають підстави для протилежного висновку: уповноважена службова особа правоохоронного органу не має права затримувати особу на підставі ст. 208 КПК України до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і це право з'являється в неї лише після внесення відомостей до ЄРДР. О. Цимбалістенко пропонує внести зміни до ст. 214 КПК України, які б давали можливість застосовувати ст. 208 КПК України до внесення відомостей до ЄРДР [4, с. 54]. Дискусійність вирішення аналізованої проблематики загострює також зміст ст. 209 КПК України, в якій зазначено, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою.

Проаналізуємо основоположні нормативні акти. У ст. 29 Конституції України при регламентації винятків з права людини на свободу та особисту недоторканність про необхідність початку досудового розслідування не зазначено [5]. До речі, в ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод при регламентації випадків позбавлення права на свободу та особисту недоторканність знову ж таки нічого не йдеться про таку умову як початок досудового розслідування. Серед інших випадків затримання, у п. с) ч. 1 ст. 5 Конвенції визначено: законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення [6]. Втім уявляється, що в цих базових нормативних актах регламентувати досліджувану проблему детальніше немає потреби.

Здавалося, означена проблема мала бути прокоментована у наказі МВС України, Міністерства юстиції України № 289/540/5 від 26 березня 2013 року «Про заходи стосовно дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та при обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час кримінального провадження» [7]. Та й у ньому про повноваження затримувати осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, до внесення відомостей у ЄРДР нічого не сказано. У Методичних рекомендаціях ГСУ МВС України «Організація діяльності керівників органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування за новим кримінальним процесуальним законодавством України» [8] (що містять окремий розділ 15, де висвітлено порядок затримання осіб працівниками ОВС) також не визначено чіткої пріоритетності, ко-

ли саме повинно відбутися внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР у разі затримання за ст. 208 КПК України особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Цікаво, що навіть Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в Узагальненні судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження 2014 року серед правових підстав застосування заходів забезпечення кримінального провадження не зазначає про факт внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР [9]. Уявляється, це можна пояснити тим, що 1) затримання особи за ст. 208 КПК України логічно тісно пов'язане з необхідністю внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР і тому немає потреби зайвий раз про це наголошувати; 2) для слідчих суддів (і для правоохоронної діяльності взагалі) важливо, щоб на момент звернення до них із клопотанням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження до клопотання додавався витяг із ЄРДР і щоб при цьому не порушувалися визначені в законі строки таких звернень.

З метою вирішення означеної проблеми вважаємо за доцільне за аналогією закону звернутися до особливостей регламентації превентивного затримання в спільному наказі МВС, ГПУ, СБУ № 872/88/537 від 26 серпня 2014 року [10]. Цим наказом затверджено Інструкцію про порядок превентивного затримання, відповідно до пункту 2.2. якої про затримання особи уповноваженою службовою особою складається протокол у порядку, передбаченому ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України. Далі в Інструкції (п. 2.10.) зазначено таке: «Перед вирішенням питання про надання згоди на превентивне затримання прокурором з дотриманням порядку, передбаченого ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України, вносяться відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань». На нашу думку, зазначений зміст Інструкції МВС, ГПУ і СБУ слід розуміти таким чином, що хоча й недосконалий зміст КПК України щодо співвідношення затримання за ст. 208 і внесення відомостей до ЄРДР за ст. 214 КПК України дає підстави для його неоднозначного тлумачення, втім затримувати особу за ст. 208 КПК України до внесення відомостей в ЄРДР можна. І це є цілком логічним.

Крім того, вважаємо, що ускладнювати цей порядок внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР отриманням згоди прокурора (як пропонує В. Юсубов) немає сенсу. До речі, в Інструкції про порядок превентивного затримання особи про отримання згоди прокурора на внесення відомостей в ЄРДР після її затримання за ст. 208 КПК України також нічого не зазначено.

Звернемося до з'ясування регламентації означеної проблеми в міжнародному законодавстві. Розпочнемо з дослідження Модельного кримінального процесуального кодексу для держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД). У ст. 160 Модельного КПК для держав-учасниць СНД

зазначено, що до порушення кримінальної справи¹ *за умови вирішення питання про початок досудового розслідування протягом 8 годин* (виділено нами. – А. З.) з моменту доставлення затриманого до органу досудового розслідування, може бути затримано особу, запідозрену у вчиненні злочину, за наявності будь-якої з таких підстав:

1) якщо таку особу застали при вчиненні забороненого кримінальним законом діяння чи безпосередньо після його вчинення;

2) якщо очевидець події, в тому числі й постраждалий, прямо вкаже на цю особу як на таку, що вчинила заборонене кримінальним законом діяння чи самостійно затримає цю особу в порядку ст. 161 Модельного КПК для держав-учасниць СНД²;

3) коли на цій особі, при ній, на її одязі або інших використовуваних нею речах, в її житлі чи транспортному засобі будуть виявлені явні сліди, що вказуватимуть на її причетність до вчинення забороненого кримінальним законом діяння;

4) коли є в наявності інші підстави підозрювати у вчиненні злочину особу:

- яка намагалася зникнути з місця події або від органу, що веде кримінальний процес;

- яка не має постійного місця проживання чи проживає в іншій місцевості;

- особистість³ якої не встановлено [11].

Проаналізуємо законодавство сусідніх держав. В КПК Російської Федерації, як і в КПК України, строк порушення кримінального провадження у випадку затримання особи за підозрою у вчиненні злочину не має окремої регламентації [12]. Відповідно до ст. 108 КПК Республіки Білорусь, затримання за безпосередньо виниклою підозрою у вчиненні злочину може застосовуватися до порушення кримінального провадження. В цьому випадку питання про порушення кримінального провадження має бути вирішено органом кримінального переслідування протягом 12 годин з моменту фактичного затримання. У випадку неприйняття рішення про порушення кримінального провадження затримана особа має бути звільненою до спливу зазначеного терміну [13]. Відповідно до ст. 148 КПК Азербайджанської Республіки, затримання особи в разі виникнення підозри вчинення нею злочину також може бути здійснено до порушення кримінального провадження. Якщо до спливу 24 годин з моменту затримання особи постанова про порушення кримінальної справи не буде прийнята, затриманий підлягає негайному звільненню [14]. Менший строк порушення кримінального провадження передбачено у КПК Республіки Молдова. Відповідно до ч. 3 ст. 166 КПК Республіки Молдова, в разі затримання за безпосередньо виниклою обґрунтованою підозрою у вчиненні злочину до реєстрації злочину в установленому

¹ Слід розуміти – до початку досудового розслідування (внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР).

² Підстави затримання за ст. 161 Модельного КПК для держав-учасниць СНД аналогічні передбаченим у ст. 207 КПК України.

³ Маються на увазі анкетні дані.

законом порядку злочин має бути зареєстрований невідкладно, але не пізніше, ніж протягом 3 годин з моменту доставки затриманого до органу кримінального переслідування. У випадку, якщо діяння, за яке особу було затримано, не зареєстровано відповідним чином, то затримана особа має бути невідкладно звільненою [15].

Таким чином, компаративістичне дослідження показало, що в КПК сусідніх держав строк початку досудового розслідування після затримання підозрюваної особи може, як і в Україні, не регламентуватися (мається на увазі КПК Російської Федерації). Втім, здебільшого, в сусідніх державах цей строк регламентовано (інші вищепроаналізовані КПК сусідніх держав) і може становити від 3 до 24 годин з моменту затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

Тому, на нашу думку, в КПК України цей строк слід було б регламентувати детальніше, бо регламентація його на сьогодні як розумного строку (ст. 28 КПК України) дає підґрунтя для зайвої критики чинного законодавства. Строк внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР логічно було б регламентувати, як в Модельному КПК для держав-учасниць СНД, тобто визначити для цього 8 годин з моменту доставлення затриманого до органу досудового розслідування.

Висновки. Таким чином, складання уповноваженою службовою особою, слідчим або прокурором протоколу затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, на підставі ст. 208 КПК України, до внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР на підставі ст. 214 КПК України, є цілком логічним і таким, що відповідає системному тлумаченню кримінального процесуального законодавства України. Така позиція кореспондується і з проаналізованим у цій науковій статті кримінальним процесуальним законодавством сусідніх держав.

З метою ліквідації зазначеного у цій статті підґрунтя для неоднозначного тлумачення вченими правової регламентації інституту затримання у кримінальному судочинстві України треба внести зміни до ст. 214 КПК України, які б прямо і в категоричній формі регламентували право уповноваженої службової особи, слідчого, прокурора застосовувати ст. 208 КПК України до внесення відомостей про вчинений злочин до ЄРДР та визначити строк внесення в такій ситуації відомостей про вчинений злочин до ЄРДР, а саме: 8 годин з моменту доставлення затриманого до органу досудового розслідування.

Подальші наукові розвідки стосуватимуться порівняння української нормативної регламентації підстав застосування заходів забезпечення кримінального провадження з нормативною регламентацією підстав застосування аналогічних правових інститутів у сусідніх країнах.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Інформаційна довідка щодо функціонування системи безоплатної вторинної

правової допомоги за період з 1 січня по 31 серпня 2014 року // Офіційний сайт Координаційного центру з надання правової допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalaids.gov.ua/images/Actual/Dov_BPD_01-08.2014.pdf

3. Юсубов В. Проблеми забезпечення прокурором прав громадян під час затримання за новим кримінальним процесуальним законодавством України / В. Юсубов // Підприємництво, господарство і право. – 2013. – № 6. – С.144-147.

4. Цимбалістенко О. Правова природа діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування // Вісник прокуратури. – 2013. – № 3. – С. 69-75.

5. Конституція України, прийнята Законом № 254к/96-ВР від 28.06.1996 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4253#n4253>

6. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

7. Про заходи стосовно дотримання вимог законодавства при затриманні без ухвали слідчого судді, суду осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, та при обранні стосовно підозрюваних запобіжного заходу – тримання під вартою під час кримінального провадження : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України №289/540/5 від 26 березня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/o51y2013/page3>

8. Організація діяльності керівників органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування за новим кримінальним процесуальним законодавством України : метод. рекомендації / В. І. Фаринник, С. С. Чернявський, І. М. Калантай, А. А. Вознюк. – К., 2013.

9. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (витяг) // Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: узагальнення судової практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html

10. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України № 872/88/537 від 26 серпня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-instrukciyi-pro-porjadok-preventivnogo-za-doc200885.html>

11. Модельний кримінально-процесуальний кодекс для держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав. Рекомендаційний законодавчий акт від 17 лютого 1996 року // Офіційний сайт Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.iacis.ru/html/?id=22&pag=31&nid=1>

12. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.garweb.ru/PROJECT/LAW/doc/12025178/12025178-001.htm>

13. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://levonevski.net/pravo/kodeksy/upk/013.html>

14. Кримінально-процесуальний кодекс Азербайджанської Республіки, затверджений Законом Азербайджанської Республіки від 14 липня 2000 року № 907-II [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://artlibrary2007.narod.ru/gukodeksi.html>

15. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislationonline.org/ru/legislation.php?tid=1&lid=7029>

Захарко А. В. Очередность задержания лица с внесением сведений о совершенном преступлении в Единый реестр досудебных расследований. Рассмотрена уголовная процессуальная регламентация очередности действий следователя, прокурора, уполномоченного должностного лица, касающаяся задержания лица, подозреваемого в совершении преступления, на основании ст. 208 УПК Украины и внесения следователем, прокурором сведений о совершенном преступлении в Единый реестр досудебных расследований на основании ст. 214 УПК Украины.

Ключевые слова: *задержание лица, подозреваемого в совершении преступления; внесение сведений о совершенном преступлении в Единый реестр досудебных расследований; очередность действий.*

Zakharko A. V. The sequence of a person detention with the entering crimes committed information in to the Unified pre-trial investigations register.

Researched the procedure order of detention the person suspected of a crime without the investigating judge approval before entering an information about a crime in to the Unified pre-trial investigations register. Have been analysed the Constitution of Ukraine, the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, the Criminal procedure code of Ukraine, other legal acts. The methodical, reporting documents of the Main investigation department of the Ministry of internal affairs of Ukraine, the Coordinating center of the legal assistance, and High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases, relevant scientific publications are taken into account. Argued the conclusion about the possibility of detention persons suspected of committing a crime without the investigating judge approval before entering an information about a crime in to the Unified pre-trial investigations register.

With the aim of comparative research of the Model of criminal procedure code of Commonwealth Independent States participants, the Criminal procedure codes of Russian Federation, Republic of Belarus, Azerbaijanian Republic and Republic of Moldova have been analyzed.

With analyzed legal acts are ascertained that it is also allowed the possibility of detention a person, suspected of a crime before the beginning of the criminal proceedings.

It is stated, that in the law of neighboring countries the term of the beginning criminal proceedings from the moment of detention suspected person is regulated more detailed than in Ukraine, and it presents from 3 to 24 hours from the moment of factual detention (in Republic of Moldova from the moment of delivery of the detainee to the pre-trial investigation department). It is concluded, that in Ukraine the regulation this period as reasonable (Article 28 of the CPC of Ukraine) is not detailed enough. It is proposed to supplement the CPC of Ukraine the position which would be determined specific term of entering the information about the crime in to the Unified (common) pre-trial investigations register, namely: 8 hours from the moment of delivery the detainee to the pretrial investigation department.

Keywords: *detention of a person suspected of a crime; entering an information about a crime in to the Unified pre-trial investigations register; sequencing actions.*

Надійшла до редакції 20.09.2014